

УДК 338.242.4(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/183-4>**Маслій О.А.**

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2184-968X>

Ківшик О.П.

кандидат технічних наук,
докторант кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7154-2603>

Котелевець М.М.

аспірант кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7767-7018>

Maslii Oleksandra, Kivshyk Oleksandr, Kotelevets Marina
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»

ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Глобальні перетворення, зумовлені пандемією та найбільшою за кілька десятиліть конвенційною війною на європейському континенті, детермінують необхідність забезпечення економічної безпеки держави як фундаментальної основи національної безпеки кожної країни. Визначено загрози економічній безпеці держави, що виникли в умовах пандемії й залишковий вплив яких є суттєвим в посткризовий період. Встановлено переважаючий вплив російської агресії в генеруванні загроз економічній безпеці держави. Досліджено найбільш небезпечні глобальні ризики у коротко- та середньостроковому періоді за результатами узагальнення результатів дослідження *The Global Risks Perception Survey* Всесвітнього економічного форуму, серед яких зростання вартості життя, природні катаклізми, гео економічна конфронтація. Встановлено взаємозв'язок і взаємозалежність зазначених глобальних ризиків із найбільш небезпечними загрозами економічній безпеці України, зокрема російською війною проти України, гострою кризою товарного постачання, масштабною вимушеною міграцією, кіберризиками в умовах інформаційної війни та ін. Доведено, що в умовах глобалізації загрози економічній безпеці окремого суб'єкта міжнародних економічних відносин є джерелом небезпеки для глобального політичного, економічного та гуманітарного середовища. Охарактеризовано напрями протидії загрозам економічній безпеці України на міжнародному рівні, серед яких кредитування, військово-технічна допомога, інвестування, гарантії подальшої підтримки. Проаналізовано інфляційну загрозу економічній безпеці України як вагомого каталізатора низки інших ризиків і загроз в умовах війни. Доведено переважаючий вплив екзогенних загроз на економічну безпеку держави в умовах глобальних викликів, який суттєво підсилюється наявністю внутрішніх загроз економічній безпеці держави. Виділено внутрішні системні загрози економічній безпеці України. Обґрунтовано необхідність удосконалення та впровадження проактивного підходу до забезпечення економічної безпеки держави в умовах глобальних перетворень та зростаючої кількості зовнішніх і внутрішніх загроз.

Ключові слова: економічна безпека держави, національна безпека, виклики, ризики, загрози, глобальні перетворення.

THREATS TO THE ECONOMIC SECURITY OF THE STATE UNDER GLOBAL TRANSFORMATIONS

Global transformations caused by the pandemic and the largest conventional war on the European continent in several decades determine the need to ensure the economic security of the state as the fundamental basis of the national security of each country. Threats to the economic security of the state that arose during the pandemic and whose residual impact is significant in the post-crisis period were identified. The prevailing influence of Russian aggression in generating threats to the economic security of the state was established. The most dangerous global risks in the short- and medium-term period were studied based on the results of the generalization of *The Global Risks Perception Survey* by the World Economic Forum, including the increase in the cost of living, natural disasters, and geo-economic confrontation. It was established the relationship and interdependence of the specified global risks with the most dangerous threats to the economic security of Ukraine, in particular, the Russian war against Ukraine, the acute crisis of commodity supply, large-scale forced migration, cyber risks in terms of information access, etc. It has been proven that in the conditions of globalization, threats to the economic security of a separate subject of international economic relations are a source of danger for the global political, economic and humanitarian environment. The ways of countering threats to the economic security of Ukraine at the international level were characterized, including lending, military-technical assistance, investment, guarantees of further support. The inflationary threat to the economic security of Ukraine was analyzed as a significant catalyst for a number of other risks and threats in war conditions. It was proven the prevailing influence of exogenous threats on the state economic security under global transformations, which is significantly strengthened by the presence of internal threats to the state economic security. Internal systemic threats to the economic security of Ukraine were highlighted. It was substantiated the need to improve and implement a proactive approach to ensuring the state economic security in the conditions of global transformations and a growing number of external and internal threats.

Key words: economic security of the state, national security, challenges, risks, threats, global transformations.

JEL Classification: F52, H56

Постановка проблеми. В умовах активізації процесів глобальної трансформації в напрямі захисту цивілізаційних цінностей і формування нового двополярного світу пріоритетність забезпечення економічної безпеки держави як фундаментальної основи національної безпеки кожної країни є безумовною. Зважаючи на залишковий вплив коронавірусної кризи 2020–2021 рр. найбільша за декілька десятиліть конвенційна війна на європейському континенті, розв'язана росією проти України у 2022 році, стала значним викликом та каталізатором нових загроз економічній безпеці на макро- та мегарівні в умовах глобальних перетворень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням ідентифікації, систематизації та оцінювання загроз в системі забезпечення економічної безпеки держави приділено достатньо багато уваги у працях науковців, зокрема О. Барановського [3], З. Варналія [4; 13], О. Власюка [5], О. Єлізарова [6], О. Скорук [7] та інших. Теоретичні основи глобалізації як складного інтегрованого процесу закладено у працях зарубіжних вчених Р. Робертсона [9], М. Вотерса [10] та багатьох інших, при цьому С. Онищенко [8; 11], В. Рокоча [12] й інші зробили вагомий внесок у вивчення загроз економічній безпеці держави, пов'язаних із розростанням, поглибленням та прискоренням глобальних взаємозв'язків. Проте дослідження загроз економічній безпеці держави потребують подальшого розвитку й уточнення з огляду на глобальні перетворення, пов'язані з військовою агресією рф проти України.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження передумов виникнення, особливостей прояву та взаємозалежності загроз економічній безпеці України з глобальними ризиками в умовах російсько-української війни й пов'язаних з нею глобальних перетворень.

Вклад основного матеріалу дослідження. Позитивні тенденції посткризового відновлення провідних країн на початку 2022 року, незважаючи на появу нових хвиль пандемії, були перервані з початком широкомасштабної війни росії проти України. Екзистенційні виклики зумовили зміну світової парадигми економічного розвитку, а пов'язані з цим глобальні перетворення детермінують необхідність забезпечення національної безпеки кожної країни.

В умовах глобальних перетворень пріоритетність забезпечення економічної безпеки держави, як фундаментальної складової національної безпеки, беззаперечна, оскільки від стійкості національної економічної системи та її здатності протистояти деструктивному впливу глобальних викликів і загроз залежить обороноздатність країни.

Під економічною безпекою держави розуміють такий стан економіки, за якого забезпечуються стабільний розвиток суспільства та здатність держави нейтралізувати фактори, що загрожують її національним економічним інтересам [3]. Відтак, в умовах сучасних глобальних перетворень, загрози з максимальним рівнем впливу зосереджені саме в економічній сфері.

Загрозою економічної безпеці держави є сукупність негативних чинників безпеки, які унеможливають та/або перешкоджають стабільному функціонуванню та потребують мінімізації шляхом реалізації системи заходів превентивного характеру [8].

В умовах зростаючої кількості екзогенних викликів дослідження загроз економічній безпеці України варто

здійснювати у взаємозв'язку і взаємозалежності з глобальними ризиками.

Безумовно, у 2020–2021 рр. пандемія COVID-19, через пов'язані з нею панічні настрої й карантинні обмеження, стала ключовою загрозою економічній безпеці на всіх рівнях суспільної ієрархії (особа, суспільство, бізнес, держава), зумовивши падіння світового ВВП у 2020 році на 3,5%. Незважаючи на суттєве зниження невизначеності у 2021 році та поступовий вихід більшості країн з коронавірусної кризи на початку 2022 року зберігалися зумовлені нею загрози економічній безпеці держави, зокрема суттєвий дефіцит бюджетів, розірвані виробничі і логістичні зв'язки, втрата звичного бізнес-середовища, цінова дестабілізація, прискорена інфляція, вимушена міграція та інші [2].

Глобальний вплив російської агресії на початку 2022 року суттєво переважив негативний вплив пандемії, а загрози і ризики розростання війни, поєднувались із стрімким зростанням вартостей енергетичних і споживчих ресурсів, посиленням дисбалансів у транспортних і логістичних мережах [14].

Відтак, на кінець 2022 року за результатами дослідження The Global Risks Perception Survey (GRPS) [1], що проводиться щорічно в рамках Всесвітнього економічного форуму, визначено основні найбільш небезпечні глобальні ризики у коротко- та середньостроковому періоді (рис. 1).

Під впливом глобальних перетворень актуалізувались ризики зростання вартості життя, як то інфляція, відтік капіталу, торговельні війни, зумовлені пандемією й російською агресією та відповідно зростанням цін на продовольство й енергоносії. Крім цього у топ-5 глобальних ризиків пов'язані з екстремальними температурами природні катастрофи, зростання геоекономічної конфронтації, неефективність заходів із пом'якшення зміни клімату, руйнування соціальної єдності та поляризація суспільства.

Експерти Всесвітнього економічного форуму виділили найнебезпечніші ризики економічній безпеці України, серед яких гостра криза товарного постачання, міждержавний конфлікт на території України, масштабна вимушена міграція, кіберризики та переміщення робочих місць, зумовлене широкомасштабною війною рф.

Сучасні глобальні трансформації проявляються також у тому, що ризики і загрози економічній безпеці окремого суб'єкта міжнародних економічних відносин можуть виявляти значний вплив на глобальне політичне, економічне та гуманітарне середовище. Так, аналізуючи основні глобальні ризики прослідковується їх взаємозв'язок і взаємозалежність із ризиками і загрозами економічній безпеці України. Цим пояснюється масштабна міжнародна підтримка України у протистоянні з агресором, основні напрями якої кредитування, військово-технічна допомога, інвестування, гарантії подальшої підтримки (табл. 1), а також поява деглобалізаційних тенденцій в окремих країнах, спрямованих на мінімізацію впливу деструктивних чинників на їх національну безпеку.

Задля формування ефективних і своєчасних заходів з протидії деструктивному впливу загроз на економічну безпеку держави необхідно здійснювати чітке розмежування дестабілізуючих чинників та ранжування їх за рівнем небезпеки з метою своєчасного реагування на

Рис. 1. Взаємозв'язок найбільш небезпечних глобальних ризиків із основними загрозами економічній безпеці України в умовах глобальних перетворень

Джерело: складено авторами за даними World Economic Forum [1]

Таблиця 1

Основні напрями міжнародної підтримки, спрямовані на мінімізацію загроз економічній безпеці України

Напрями міжнародної підтримки	Особливості мінімізації загроз
Пряма фінансова допомога, кредитування та грантова підтримка	Європейські та американські партнери частково задовольняють фінансові потреби України, надаючи фінансування у формі прямої допомоги чи грантової підтримки, яка не потребує повернення. Проте основна частка зовнішніх фінансових впливів в економіку залежить від зовнішніх запозичень, що дає змогу компенсувати економічні втрати України та втрати державного бюджету.
Військово-технічна допомога	Захист території України від ракетних ударів, прямої військової загрози руйнування інфраструктури та цивільних об'єктів.
Інвестування	Поступове відновлення економічного потенціалу України відкриває можливості для відновлення інвестиційної привабливості країни.
Гарантії подальшого захисту України	Надання таких гарантій вплине на впевненість інвесторів у стабільному майбутньому України та швидку повоєнну відбудову.

Джерело: складено авторами [20; 22]

появу потенційних загроз, а також мінімізації негативного впливу реальних загроз, які вже реалізувалися.

Найбільш небезпечні загрози національним економічним інтересам України в умовах глобальних перетворень пов'язані з економічною кризою, яка спричинена великою конвенційною війною на території України на тлі зниження ділової активності через пандемію COVID-19. Зростання вартості життя на міжнародному рівні визнано найбільш небезпечним глобальним ризиком, а інфляційна загроза актуалізувалася в переважній більшості країн світу (рис. 2). Комплексний вплив наслідків коронакризи та експансіоністської фіскальної й монетарної політики для боротьби з пандемією зумовив значний інфляційний тиск, який з початком широкомасштабної російської війни є найвищим саме в Україні – рівень інфляції зріс із 10% у січні 2022 року до 26,6% у грудні 2022 року.

Інфляційна загроза є каталізатором низки загроз у фінансовій сфері через розкручування інфляційної спіралі одночасно з недоотриманням значного обсягу надходжень державного бюджету України та зростанням видатків на оборону в умовах війни.

Негативні наслідки війни мають як прямий, так і опосередкований вплив на економічну безпеку держави, й вона є реальною загрозою. Вплив військової агресії на економічну безпеку України потребує

обґрунтування нових більш ефективних механізмів та інструментів її зміцнення.

Виклики пандемії та геополітичного протистояння дають підстави стверджувати, що в умовах сьогодення вплив зовнішніх загроз є переважаючим. Проте наявність внутрішніх загроз економічній безпеці держави підсилює вплив екзогенних чинників та зумовлює виникнення додатково набутих загроз в умовах глобальних перетворень.

Ступінь впливу внутрішніх і зовнішніх загроз на стан економічної безпеки держави постійно змінюється в зв'язку з динамічними умовами функціонування суспільства, національної економіки та світової економічної системи в умовах глобальних перетворень в цілому [3].

Варто зазначити, що в Україні тривалий час накопичувалися системні внутрішні загрози економічній безпеці України, обумовлені насамперед руйнацією виробничих сил: падінням виробництва; скороченням бюджетних надходжень; кризою внутрішнього попиту; посиленням податкового тиску; відсутністю ресурсів для технологічного відновлення та підвищення конкурентоспроможності підприємств; проникненням та масштабним поширенням корупції в усіх сферах національної економіки; недобросовісною конкуренцією за відсутності механізмів стримування відповідної

поведінки з боку держави; незабезпеченістю ефективного захисту прав та ринкових свобод підприємців у легальному нормативно-правовому полі; рейдерством та іншими інституційними деформаціями [8].

Важливими чинниками були неконтрольоване зростання дефіциту бюджету, який внаслідок воєнних дій перетнув критичну межу, непрозорість та корупційні схеми в економіці, що призвело до значних фінансових махінацій, нелогічність та непослідовність державних реформ.

Актуальними загрозами залишаються застарілі технічні та матеріально-виробничі бази провідних галузей економіки, недосконала законодавча база, яка потребує суттєвого оновлення, фрагментарність і недосконалість законодавства України, екологічні проблеми, спричинені війною, складна демографічна ситуація в країні, відтік мізків та інші [4].

Сучасні умови глобальної трансформації, що характеризуються появою нових викликів і загроз, зумовлюють необхідність удосконалення та впровадження проактивного підходу до забезпечення економічної безпеки держави й формуванню превентивних заходів з протидії негативному впливу потенційних загроз (рис. 3).

Ключовою передумовою недопущення деструктивного впливу загроз на економічну безпеку України в умовах глобальних перетворень є структурна перебудова національної економіки шляхом прискореного розвитку переробної промисловості (залучення інвестицій, нарощування експорту, імпортозаміщення). Разом з цим важливо зберегти сільськогосподарське виробництво (продовольчу безпеку, експорт, внутрішнє споживання), сформуванню акцентів у розвитку важкої промисловості (насамперед створення військо-

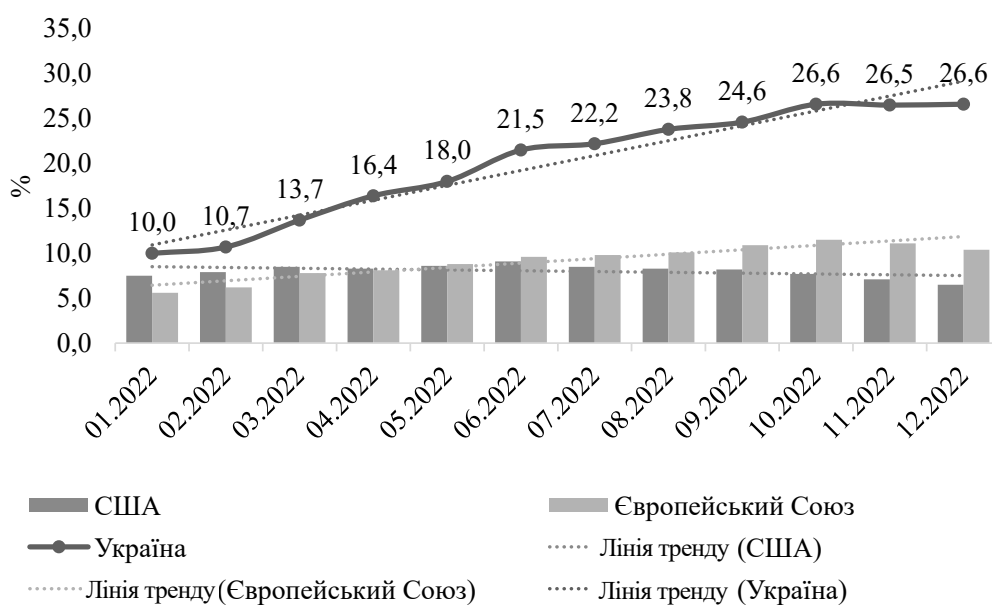

Рис. 2. Тенденції поширення інфляційної загрози в Україні у порівнянні зі США та Європейським Союзом (рівень інфляції до відповідного місяця попереднього року)
 Джерело: побудовано авторами за даними Державної служби статистики України, Eurostat та OECD [18–20]

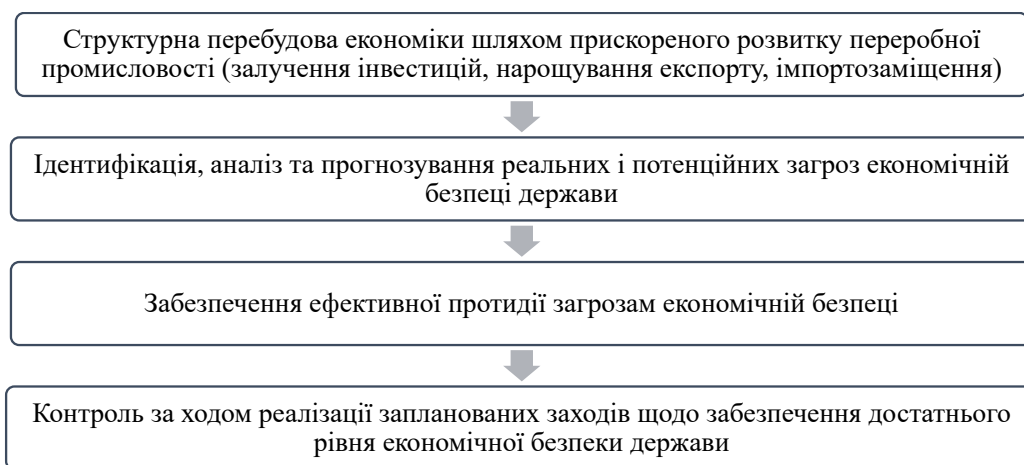

Рис. 3. Послідовність протидії загрозам економічній безпеці України в межах проактивного підходу до її забезпечення
 Джерело: складено авторами [4; 5; 8; 13]

вих замовлень, здатних забезпечити виробничі потужності належним навантаженням) й стимулювати розвиток ІТ-сектору національної економіки.

Висновки. В умовах високого рівня ризику, значної кількості реальних і потенційних загроз об'єктивно необхідно активізувати діяльність із зміцнення економічної безпеки держави. Найбільш небезпечні загрози економічній безпеці України в умовах глобальних трансформацій пов'язані, насамперед, з війною та рецесією, внаслідок пандемії COVID-19. Військові руйнування, російські атаки на інфраструктурні об'єкти, окупація частини території України, бюджетна криза та інші глобальні виклики підсилюють негативний вплив системних внутрішніх загроз економічній без-

пеці України, серед яких сировинна орієнтація національної економіки, її низька конкурентоспроможність, проблеми з оновленням матеріально-технічної бази виробництва, масштабна корупція, високий рівень тіньової економіки та інші структурні деформації.

Під час глобальних перетворень, що характеризуються зростаючим впливом екзогенних викликів і загроз, для підтримки достатнього рівня економічної безпеки України в умовах війни та відновлення економічного зростання у повоєнний період важливо впроваджувати проактивний підхід до забезпечення економічної безпеки держави, спрямований на реалізацію превентивних заходів із недопущення деструктивного впливу потенційних загроз.

Список використаних джерел:

1. The Global Risks Report 2023. 18th Edition. *World Economic Forum*. Geneva, Switzerland. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2023/> (дата звернення: 24.02.2023).
2. Геополітичні та геоелектронні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі. Наук. ред. В. Юрчишин. Київ: Центр Разумкова, 2022. 102 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf (дата звернення: 24.02.2023).
3. Барановський О. І. Філософія безпеки : монографія: у 2 т. Київ : УБС НБУ, 2014. Т.1. 830 с.
4. Варналії З. С. Економічна та фінансова безпека України в умовах глобалізації : монографія. Київ : Знання України, 2020. 423 с.
5. Власюк О. С. Економічна безпека України в умовах ринкових трансформацій та антикризового регулювання. Київ : ДННУ «Акад. фін. управління», 2011. 474 с.
6. Єлізаров О. В., Радченко О. В. Соціальна й економічна безпека України: стратегічні пріоритети та доктринальні положення. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління*. 2019. Вип. 2. С. 147–154.
7. Скорук О. В. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 6(3). С. 39–42.
8. Онищенко С. В., Пугач О. А. Загрози економічній безпеці України: сутність, оцінювання та механізм упередження : монографія. Полтава : ПолтНТУ, 2015. 337 с.
9. Robertson R. *Globalization: Social Theory and Global*. SAGE, 1992. 211 p.
10. Waters M. *Globalization (Key Ideas)*. London: N.Y.: Routledge, 1995. 272 p.
11. Онищенко С. В. Фінансова глобалізація як складний інтегрований об'єктивний процес. *Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал*. 2016. № 4 (8). С. 126–135.
12. Рокоча В. В. Трансформація системи національної економічної безпеки в умовах глобалізації світової економіки. *Економічна безпека*. 2014. № 10. С. 71–78.
13. Варналії З. С., Онищенко С. В., Маслій О. А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації. Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі : монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, 2019. С. 21–95.
14. Tentori D. The Future of EU Economy: Less of Russia, More of the Rest? URL: <https://www.ispionline.it/it/publicazione/euseconomy-less-russia-more-rest-34894> (дата звернення: 28.02.2023).
15. Пугач О. А. Класифікація та систематизація загроз економічній безпеці держави в системі національної безпеки. *Економіка і організація управління*. 2014. № 1 (17)-2 (18). С. 209–217.
16. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України від 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0916665-08#Text>. (дата звернення: 28.02.2023).
17. Маслій О. А. Методичні засади ідентифікації загроз економічній безпеці держави. *Економіка і регіон*. 2017. № 6. С. 28–34.
18. Індекси споживчих цін на товари та послуги. *Державна служба статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 28.02.2023).
19. EU key indicators. *Eurostat*. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/>. (дата звернення: 28.02.2023).
20. The intergovernmental fiscal outlook and the implications of Russia's war against Ukraine, high energy prices and inflation, *OECD Working Papers on Fiscal Federalism*, 2023, No. 42, OECD Publishing, Paris.
21. Нежива М., Мисюк В. Війна в Україні: виклики світовій економіці. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2022. № 2 (121). С. 16–25.
22. Mostenska T. L., Mostenska T. G., Yurii E., Lakner Z., Vasa L. Economic affordability of food as a component of the economic security of Ukraine. *PLoS ONE*. 2022. Vol. 17(3): e0263358.
23. Global Economic Outlook: Impact of War in Ukraine. URL: <https://www.euromonitor.com/global-economic-outlook-impact-of-war-in-ukraine/report>. (дата звернення: 28.02.2023).

References:

1. The Global Risks Report 2023. 18th Edition. World Economic Forum. Geneva, Switzerland. Available at: <https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2023/> (accessed 24 February 2023).
2. Neopolitychni ta heoekonomichni zminy, formovani pid vplyvom rosij'skoi ahresii, ta onovlennia mistia Ukrainy u svitovomu prostori (2022). [Geopolitical and geo-economic changes formed under the influence of Russian aggression and renewal of Ukraine's

place in the world space]. (ed. Yurchyshyn V.). Kyiv: Tsentr Razumkova. Available at: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf (accessed 24 February 2023).

3. Baranovskiy O. I. (2014). *Filosofia bezpeky* [Security philosophy]. Kyiv : UBS NBU. (in Ukrainian)
4. Varnalij Z. S. (2020). *Ekonomichna ta finansova bezpeka Ukrainy v umovakh hlobalizatsii* [Economic and financial security of Ukraine in the conditions of globalization]. Kyiv : Znannia Ukrainy. (in Ukrainian)
5. Vlasiuk O. S. (2011). *Ekonomichna bezpeka Ukrainy v umovakh rynkovykh transformatsij ta antykryzovoho rehulivannia* [Economic and financial security of Ukraine in the conditions of globalization]. Kyiv : DNNU «Akad. fin. Upravlinnia». (in Ukrainian)
6. Yelizarov O. V., Radchenko O. V. (2019). Sotsial'na j ekonomichna bezpeka Ukrainy: stratehichni priorytety ta doktrynal'ni polozhennia [Social and economic security of Ukraine: strategic priorities and doctrinal provisions]. *Visnyk Natsional'noho universytetu tsyvil'noho zakhystu Ukrainy. Seriya : Derzhavne upravlinnia*, vol. 2, pp. 147–154.
7. Skoruk, O. V. (2016). Ekonomichna bezpeka derzhavy: sutnist', skladovi elementy ta problemy zabezpechennia [Economic security of the state: essence, constituent elements and problems of provision]. *Naukovyj visnyk Uzhhorod'skoho natsional'noho universytetu. Seriya : Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 6(3), pp. 39–42.
8. Onyschenko S. V., Puhach, O. A. (2015). *Zahrozy ekonomichnij bezpetsi Ukrainy: sutnist', otsiniuvannia ta mekhanizm uperedzhennia* [Threats to the economic security of Ukraine: essence, assessment and mechanism of prejudice]. Poltava: PolNTU. (in Ukrainian)
9. Robertson R. (1992). *Globalization: Social Theory and Global*. SAGE.
10. Waters M. (1995). *Globalization (Keu Ideas)*. London: N.Y.: Routledge.
11. Onyschenko S. V. (2016). Finansova hlobalizatsiia iak skladnyj intehrovanyj ob'iektyvnyj protses [Financial globalization as a complex integrated objective process]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia: naukovyj zhurnal*, no. 4 (8), pp. 126–135.
12. Rokocha V. V. (2014). Transformatsiia systemy natsional'noi ekonomichnoi bezpeky v umovakh hlobalizatsii svitovoi ekonomiky [Transformation of the national economic security system in the conditions of globalization of the world economy]. *Ekonomichna bezpeka*, no. 10, pp. 71–78.
13. Varnalij Z. S., Onyschenko S. V., Maslij O. A. (2019). *Zahrozy ekonomichnij bezpetsi Ukrainy v umovakh hlobalizatsii* [Threats to the economic security of Ukraine in the conditions of globalization]. *Konkurentni stratehii bezpeky rozvytku Ukrainy u hlobal'nomu seredovyschi* [Competitive security strategies of Ukraine's development in the global environment]. (ed. Mokiia A. I). Lviv: DU «Instytut rehional'nykh doslidzhen' imeni M. I. Dolishn'oho NAN Ukrainy», pp. 21–95. (in Ukrainian)
14. Tentori D. The Future of EU Economy: Less of Russia, More of the Rest? Available at: <https://www.ispionline.it/it/publicazione/euseconomy-less-russia-more-rest-34894>. (accessed 28 February 2023).
15. Puhach O. A. (2014). Klasyfikatsiia ta systematyzatsiia zahroz ekonomichnij bezpetsi derzhavy v systemi natsional'noi bezpeky [Classification and systematization of threats to the economic security of the state in the national security system]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, no. 1 (17)-2 (18), pp. 209–217.
16. Pro zatverdzhennia Metodichnykh rekomendatsij schodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy vid 29.10.2013 № 1277 [On the approval of Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine dated October 29, 2013 No. 1277]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0916665-08#Text> (accessed 28 February 2023).
17. Maslij O. A. (2017). Metodichni zasady identyfikatsii zahroz ekonomichnij bezpetsi derzhavy [On the approval of Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine dated October 29, 2013 No. 1277]. *Ekonomika i rehion*, no. 6, pp. 28–34.
18. Indeksy spozhyvchykh tsin na tovary ta posluhy [Indices of consumer prices for goods and services]. State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (accessed 28 February 2023).
19. EU key indicators. Eurostat. Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/> (accessed 28 February 2023).
20. The intergovernmental fiscal outlook and the implications of Russia's war against Ukraine, high energy prices and inflation, OECD Working Papers on Fiscal Federalism, 2023, No. 42, OECD Publishing, Paris.
21. Nezhyva M., Mysiuk V. (2022). Vijna v Ukraini: vyklyky svitovij ekonomitsi [War in Ukraine: challenges to the world economy]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, no. 2 (121), pp. 16–25.
22. Mostenska T. L., Mostenska T. G., Yurii E., Lakner Z., Vasa L. (2022). Economic affordability of food as a component of the economic security of Ukraine. *PLoS ONE*, vol. 17(3): e0263358.
23. Global Economic Outlook: Impact of War in Ukraine. Available at: <https://www.euromonitor.com/global-economic-outlook-impact-of-war-in-ukraine/report> (accessed 28 February 2023).